

Un ou *dur*(ALDC, VIII, 1885. Un ou *dur*/Dos ous *durs*)

Dur ‘resistent al tacte’ i també amb sentit moral deriva del llat. DŪRUM, amb aquestes var.: *d[ø]r* 7, de Formiguera; *d[u]*, amb pèrdua de ròtica final, com en substantius (*mocadó*) i infinitius de verbs (*plorà*) (cf. *PALDC*, I, mapes 27 i 28) de la major part del Principat i bal.; *du[r]* en val. i tort. i parlars pirinencs, *dur[t]* amb reforç dental en algunes poblacions sudprincipatines i en gran part del ross., on, complementàriament, ha rebut un reforç vocàlic, *dur[ə]* 8, 16; *dur[o]* (i *dur[u]* 68), en punts ribagorçans, com expansió de l’arag.: recordem que *duro* ‘antiga moneda espanyola d’argent de més valor, de més pes’, després ‘moneda de cinc pessetes de valor’, és pres del cast. *peso duro*, mot doc. al s. XVIII i acceptat al *DOrt*, 1917 com a castellà; *dus* 28 s’ha refet sobre el pl. *dusos*. Per al reforç dental, com el de *cort* ‘cor’, *ort* ‘or’, *cart* ‘car’, etc., veg. *PALDC*, I, mapa 26, i per al procés diacrònic de manteniment i caiguda de -r, veg. Recasens, 2017: 341-344.

Com a var. lèxiques s’han enregistrat *ou en criqueta* 12, der. dim. de *crica*, d’origen onomatopeic, referit al soroll

que fa la closca quan es colpeja; *ou en closca* 23, probable alteració de *clova* (< cèltic KNŌWA ‘fruit de la noguera’); *bullit* 1, 3, 5, 11, 13, 74, 75, 77, 80-83, 156, 161, 175, pronunciat a voltes *bollit* 73, 76, 79, 152, 157, procedents del part. de BŪLLIRE, del qual *b[o]llir* podria ser un der. amb evolució normal de ū > [o] (cf. it. *bollire*) o bé *bullir* seria el resultat d’una alternança de *bollir/bullir*, aquesta forma com a primer resultat i l’altra, com a tendència a substituir [u]...[i] per [o]...[i] com una mena d’ultracorrecció (semblantment a *c[u]sir/c[o]sir*, *m[u]li/m[o]lí*, etc.).

A notar el mot en relació *cruu* 75 (< CRŪDU), interessant pel diftong format amb una vocal del mateix timbre.

El manteniment de *du[r]* (i els ulteriors *dure* i *du[r]t*) sembla que respon a una tendència arcaïtzant de les àrees laterals (cat. sept. i val.), tot i que, en el cas del val., l’arag. hi podria haver tingut un paper reforçador.

Dur és l’únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.

